

Huomioita V. A. Koskenniemen vierasperäisten sanojen tyyllillisestä käytöstä.

Vaikka pitkään aikaan ei julkisuudessa olekaan taitettu peistä kirjallisuudessa ilmenevää vierasperäisten sanojen käyttöä koskevan kysymyksen ympärillä, ei asia koskaan liene vailla tiettyä ajankohtaisuutta, niin kauan kuin toisaalta noiden sanojen käyttöä suositaan ja toisaalta katsellaan karsain silmin.

V. A. Koskenniemen on yleinen tietoisuus — oli sitten kysymyksessä ihaileva tai torjuva suhtautuminen — leimannut aina vierasperäisten

¹ Ko. manaussäkeet ovat uutena todisteena siitä, että Varsinais-Suomessakin on entisaikaan käytetty myös runomitallisia loitsuja (vrt. UNO HARVA Varsinais-Suomen henkistä kansankulttuuria, Varsinais-Suomen historia III, 1, s. 186—189). — Loitsun jälkiosana olevat rukoukset, jotka näyttävät olevan peräisin Agricolan ja hänen seuraajiensa rukouskirjoista, ovat paikoitellen aukollisia, mihin tietysti on ollut syynä joko Kerttu Eerikintyttären muistin pettäminen tai kirjurin hitaus muistiinpanon teossa. Suomen kielen taitoa kirjurilta ei ole puuttunut, päinvastoin hänen oikeinkirjoituksensa on suorastaan mainiota.

sanojen viljelemisen huipputapaukseksi. Tämä ei suinkaan ole ihme, sillä Koskenniemi ei ole tyytynyt yksinomaan vierasperäisten sanojen huomiota herättävään käyttöön, vaan myös aikoinaan käynyt sen puolesta kiivasta kynäsotaakin, jonka taistelutantereena myös tämän lehden palstat aikoinaan olivat. Sodankäynnin yksityiskohtiin ei tässä liene syytä kajota. Mainittakoon vain, että tyyllilliset näkökohdat muodostivat yhden oikeusperusteen, johon taistelevat puolet mielellään tahtoivat nojautua, mutta jota ei silti kovinkaan havainnollisesti pyritty valottamaan. — Seuraavassa on V. A. Koskenniemen vierasperäisten sanojen käyttö otettu tarkasteltavaksi juuri tyylliseltä näkökannalta. Kohteena ovat runoilijan Goetheä käsittelevät teokset, *Nuori Goethe* ja *Goethe*¹, jotka ajallisesti edustavat melko pitkää kirjallista syntykautta ja tyyllillisesti ovat ehkä tyypillisintä Koskenniemeä.

Monista kirjailijoista tiedämme, että he ovat mitä huolellisimmin pyrkineet täydellisyyteen tyyllisään. Klassillisena esimerkkinä on tapana mainita Flaubert, jonka elämä kului kamppailussa jokaisen sanan ja jokaisen rytmikuvion sopivaisuudesta. »Mitä luontevammalta jonkun kirjailijan tyyli tuntuu, sitä enemmän se tavallisesti on vaatinut työtä», lausuu E. A. Saarimaa huomioissaan Aleksis Kiven käsikirjoituksiinsa tekemistä korjauksista.²

Nyt käsillä olevassa aiheessa on helpointa osoittaa kirjoittajan tietoista tyylinmuokkausta — olipa se sitten tapahtunut jo ensi konseptiossa tai korjauksina jäljestä päin — tapauksissa, joissa pyrkimys tautofonian välttämiseen on ilmeistä. Selvintä on menettelytapa silloin, kun asian vaatima käsitteen läheinen toistaminen on suoritettu vierasperäisen synonyymien käytöllä. Tapausten paljoudesta vain muutama esimerkki: »Useimmat Goethen draamalliset ja kertomataiteelliset teokset syntyivät *katkelma katkelmalta* — kaikkein useimmat jäivät ainiaaksi *fragmentin* asteelle.» (N. G. s. 229.) — »Kehitys Faustin gotiikasta 'Iphigeneian' antiikkiin tietää yhtä suurta *muodonvaihdosta* kuin siirtyminen Leipzigin rokokoosta Strassburgin myrskyyn ja kiihkoon. *Metamorfoosi* tapahtui kuitenkin nyt hitaammin.» (N. G. 379.) — »Sokrates-aiheesta ei ole mitään jäänyt eikä ole todistettavissa, että niitä olisikaan mitään pantu paperille. Caesar-motivista on säilynyt vain muutamia erillisiä vuorosanoja — — — Kiinteämmän otteen sai Goethe kahdesta uskonnonhistoriallisesta yliihmis-aiheesta, joista toisessa suuren johtajan, toisessa suuren kumoushengen *motiivi* on etualalla.» (N. G. 214.)

¹ »Nuori Goethe», Porvoo 1932. — »Goethe», Porvoo 1944.

² E. A. Saarimaa, »Kielen ja tyylin alalta», Porvoo 1925, s. 33.

Yhdenmukaista esitettyjen tapausten kanssa on käytäntö, missä sanan tai yhdyssosan toistaminen läheisen yhdyssanan osana on vältetty korvaamalla sana asianomaisella vierasperäisellä synonyymilla: »Sesenheimin idylli ei voinut jatkaa, suhteesta Goethen ja Friederiken välillä ei voinut tulla mitään *elämää* varten. Goethe mainitsee *autobiografiassaan*, miten hän huvittaakseen Sesenheimin pappilan tyttäriä kertoi heille tarinan 'Uudesta Melusinasta'. (N. G. 127.) — »Tämä *mieliä* tuli myös Goethen kahden suuren elämänrunoelman, 'Wilhelm Meisterin' ja 'Faustin' hyväksi, jotka näihin aikoihin jälleen alkoivat elää runoilijan *fantasiassa*.» (G. 240.) — »*Käsikirjoituksen* epätasaisessa, virheellisessä *ortografiassa*.» (N. G. 213.)

Läheisesti edelliseen liittyvää on käytäntö, missä ei ole sinänsä kysymys sanantoiston vaan samaa kantaa olevien ja siten äänteellisesti toisiaan muistuttavien sanojen lähekkäin joutumisen välttämisestä: »Goethe puolestaan '*kasvatti*' hovia, niinkuin sen päämiestäkin, ja nosti sen korkeammalle henkiselle tasolle. Mutta sen sijaan voi sanoa, että tämä *pedagoginen* tehtävä pakotti runoilijan itsensä tarkkailuun.» (G. 53.)

Kaikissa esitetyissä tapauksissa vierasperäinen sana on esiintynyt suomalaisen vastineensa jäljessä. Milloin yhtä ilmeisesti toiston välttämistä noudattavassa käytännössä järjestys on päinvastainen, ei voi yhtä varmasti väittää, että juuri vierasperäinen sana on valittu periaattia täyttämään. Järjestyshän edellyttää vastaavasti olettamusta suomalaisen sanan käytöstä mainittuun tarkoitukseen; kirjoittaja on ehkä syystä tai toisesta ilmaissut jonkin käsitteen vierasperäisellä sanalla ja joutuessaan toistamaan saman käsitteen valinnut suomalaisen vastineen. On kuitenkin olemassa myös mahdollisuus, että kirjoittaja vasta jäljestä päin huomauttaen toistotapauksia korjatessaan on muuttanut kahdesta lähekkäin olevasta tautofonisesta suomalaisesta sanasta edellisen vierasasuseksi. Täten olettaen tosin jo esitettyjä tapauksia ei voisi varmasti pitää käsiteltyä käytäntöä noudattavina; onhan otettava silloin lukuun mahdollisuus, että kahdesta vierasperäisestä sanasta edellinen on vastaavasti korvattu suomalaisella sanalla. Ottaen kuitenkin huomioon, että järjestystä suomalainen — vierasperäinen noudattavia tapauksia on paljon enemmän kuin päinvastaisen järjestyksen mukaisia, ja ottaen myös huomioon Koskeniemen omat sanat vierasperäisten sanojen käytöstä toisteluun välttämiseksi¹ sekä vielä tällaisen menettelyn todennäköisyyden, voitaneen hyvällä syyllä mainitut tapaukset katsoa selviksi ja eräänlaisena hypoteesina samasta käytännöstä esittää muutama järjestystä vieras-

¹ Uusi Suometar 12. 12. 1914.

peräinen — suomalainen noudattava tapaus: »Goethe saavuttaa sen sisäisen yhteyden, sen kokonaisuuden, johon hän oli tiedottomasti pyrkinyt, sen ruumiillis-sielullisen *harmonian*, joka antaa hänelle takaisin hänen elämänilonsa. Hänen korkealle kehittynyt henkisyytensä pääsee Italian luonnon keskellä taas *sopusointuun* empiirisen maailman kanssa.» (G. 135.) Mainittakoon, etten ole tavannut Koskenniemen milloinkaan käyttävän *harmonia* sanaa ilmaistessaan ajatuksia 'olla sopusoinnussa', 'tulla sopusointuun jonkin kanssa'. Tämä tukee osaltaan mahdollisuutta, että jos kirjoittajalla on ollut punnittavanaan toistelun välttäminen, hän on sen suorittanut muuttamalla edellisen sanoista vierasasuiseksi. — »---Goethen lentolehtinen---, joka ei enää käsittele uskonnon *probleemeja*, vaan puhdasta raamattutulkintaa, tarkemmin sanoen *kysymystä* siitä, mitä lain tauluihin on kirjoitettu.» (N. G. 197.) Suomalainen asu jälkimmäisessä asemassa tuntuu luontevammalta kuin vierasperäinen. Tapaus on siten rinnastettavissa edelliseen. — »Koko tämä *fantastinen kuvitelma* palautuu Goethen vanhuuden vuosiin eikä kuulunut teoksen alkuperäiseen suunnitelmaan, jonka mukaan Faustin ja Helenan kohtauksen tuli tapahtua saksalaisella maapohjalla.» (G. 449.) Tapaus liittyy tavallaan kahteen edelliseen. On nimittäin vaikea ajatella *kuvitelma* sanan tilalle mitään vierasperäistä ilmaisinta, esim. *illuusiota*. («Faustinen kuvitelma» tarkoittaa tuossa yhteydessä »Faustin» toisen osan »klassillisen valpurinyön» konsipiointia.)

Edellistä paljon abstraktisemmalle alueelle vierasperäisten sanojen käytön määrittämisessä joudutaan ryhdyttäessä tavoittamaan musiikillisten tyyliefektien osuutta. Eräänlaisen konkreettisen kiinnekohdan saa kuitenkin vertaillessa, missä määrin kunkin yksityistapauksen sointi- ja rytmiaines on saattanut voittaa vierasperäisen sanan valinnassa.

Pelkästään äännesointuisuuden paremmuuteen perustuvasta käytännöstä esitettäköön seuraavat kaksi tapausta: »--- ensimmäinen valmistunut katkelma oli Faustin suuri *alkumonologi*.» (N. G. 297.) Nähdäkseni yhdistys on sointi-arvoltaan parempi kuin vastaava *alkuyksinpuhelu*, jossa *u* ja *y* joutuvat vierekkäin. Jälkimmäistä muotoa en ole tavannut Koskenniemen milloinkaan käyttävän. (Vrt. *yksinpuhelu* yksinäisasemassa: N. G. 116, 294, 296, 303.) — »— — joilla maailmankirjallisuuden *motiivihistoriassa* turkin on vertaansa.» (G. 43.) Suomalaisessa asussa *aihehistoria* aikaansaa ensimmäisen yhdysosan loppuhenkonen epämusiikillisten *h*-äänteiden häiritsevän peräkkäisyyden. Muotoa en olekaan huomannut Koskenniemen käyttävän. (Vrt. *aiheketju*. G. 90.)

Äänneasun symbolisuuden värittämäin sointuisuusefektien tarkas-

telulle tarjoavat vierasperäiset sanat myös aineistoa. Seuraavat esimerkit osoittanevat ilman kommentaareja kunkin vierasperäisen sanan äänne-suun liittyvää esteettistä vaikutusta ja tunnelman tehostumista: »Puheessa uhrataan *ad majorem dei gloriam* lopulta ranskalaisten mukana myöskin Wieland, jonka olisi odottanut ainakin Shakespeare'in saksalaisena tulkkina saavan paremman kohtalon.» (N. G. 141.) — »— — — ei ole kuitenkaan liioiteltua sanoa, että me jo Goethen leipziginalaisissa tuotteissa — ja nimenomaan hänen rakkauselämyksensä inspiroimissa — kuulemme goetheläisen runouden ensi *akordit*, tosin vielä hapuilevina ja epävarmoina ja vierasten sävelten keskeltä.» (N. G. 74.) — »Erikoisesti on ketun diplomaattinen kavaluus ja kaunopuheinen tekopyhyys ilmennetty pehmeällä *eleganssilla*, joka antaa aavistaa, miten suuresti runoilijaa on huvittanut satiiri nimenomaan näiden heikkouksien kustannuksella.» (G. 194—195.) — »Lähtö yliopistokaupungista kolmen vuoden jälkeen ilman tutkintoja, terveys menetettynä, äsken koetun rakkauselämyksen pettymys vielä kirvelevänä mielessä, ei ollut mikään loistava *sortie*.» (N. G. 78.)

»Me voimme yhdessä sanassa tuntea tuoksun kokonaisesta kulttuurista, niinkuin me voimme yhden kukan tuoksussa tuntea koko kevään», kuuluu yksi V. A. Koskenniemen »Kielellisiä aforismeja».¹ Käsillä olevasta aineistosta voikin poimia useita vierasperäisiä sanoja, jotka auttavat loihtimaan esiin ajan tai paikan suhteen rajallisen ympäristön, esim. kadonneen aikakauden tai vieraan maan. Esimerkkejä: »Ehtipä suuri vallankumouskin järkyttää koko eurooppalaisen yhteiskunnan perustusta, ennen kuin tämä näytelmä, jossa on enemmän *ancien regime*'in hienostunutta hovi-ilmaa kuin missään muussa Goethen teoksessa, joutui yleisön käteen.» (G. 62.) — »Hänestä tuli jonkinlainen *directeur en chef* herttuakunnan asioiden hoidossa, eikä viipynyt kauan ennen kuin sama kynä, joka oli kirjoittanut Wertherin tunteelliset kirjeet, sepittää järjestyssäännöksiä sotaväenotosta, palokunnista, tierakennuksista ja leimaveroista.» (N. G. 361.) — »Sensijaan on ilmeistä, että rouva v. Stein itse ainakin alkuaikoina — jopa enemmän kuin puolenkymmenen vuoden ajan — määräsi suhteelle rajat, jotka eivät sallineet sen muodostua tavalliseksi *liaison*'iksi.» (N. G. 352.) — »Kolme vuosituhatta maailmanhistoriaa oli runoelma [Ikuisesta juutalaisesta] käsittävä, huimaavan perspektiivin inhimillisen kehityksen *via dolorosaa*, jonka päässä Vapahtaja oli laskeva lepoon vuosisatojen vaeltajan.» (N. G. 209.)

Sointuisuuden aiheuttamissa kauneusvaikutelmissa on rytmillä aina tärkeä sijansa. Äskeisten esimerkkien vierasperäisiin sanoihin liittyy erit-

¹ Virittäjä 1915, s. 40.

täin ilmeikkäitä rytmiarvoja. Myös toistelun välttämässä voi nähdä rytmiaimesten voittavaa osuutta. Edelleen laajentaen voi sitä sanoa sisältyvän itse asiassa miltei jokaisen vierasperäisen sanan käyttöön, tarjoaahan se mahdollisuuden antaa kerronnalle eloisuutta ja vaihtelua. Vaikea on sitä vastoin löytää havainnollisia esimerkkejä pelkästään joidenkin rytminäkökohtien ratkaisemasta käytännöstä. Eräänlaisesta pääasiallisesti rytmivaikutuksiin perustuvasta painokkuuden tehostumisesta mainittakoon vain seuraavanlainen vierasperäisellä sanalla suoritettu käsitteen toisto: »Spinozalle ovat jumala ja maailma yhtä. — — — Jokainen liike, jokainen teko, niin hyvä kuin huonokin, on tässä maailmajärjestyksessä etukäteen määrätty, *determinoitu*.» (N. G. 224—225.) — »— — — rinnan ulkonaisen, *objektiivisen* maailman kanssa oli runoilijan oma sisäinen maailma.» (G. 13.) — »Spinozan jumalamaailma on paikoillaan olevaa, *staattista*, Goethen alituisesti tulevaa, kehittyvää.» (N. G. 226.)

Edelliseen käytäntöön läheisesti liittyvästä kokonaisen lausesisällyksen paralleelisesta keskittämisestä vierasperäiseen sanaan esitettäköön seuraavat tapaukset: »Tosin on tullut miltei tavanomaiseksi käsittää hänen ensimmäiset kymmenen Weimarin vuottansa hedelmättömimmäksi kaudeksi hänen elämässään, *interregnumiksi*, jonka aikana runous oli syösty valtaistuimelta.» (G. 13.) — »Ilman edelläkäynyttä puolentoista vuotta kestänyttä väliaikaa Leipzigin ja Strassburgin välillä — tuota itsetutkistelun *purgatoriota* — ei Goethe olisi ollut mahdollinen siihen uuteen maailmaan, jonka portit Herder hänelle avasi.» (N. G. 114.)

Moniin vierasperäisiin sanoihin liittyvillä musiikillisilla tyylliefekteillä on huomionarvoinen osansa tarkasteltavina olevien teosten kielellisessä hahmossa. Miten tietoista niiden hyväksikäyttö kussakin yksityistapauksessa on ollut, siitä voimme esittää vain olettamuksia. Joka tapauksessa on syytä todeta niiden sanonnalle antaman erikoisen tenhovoiman olemassaolo.

Lukumääräisesti kaikkein runsaimman aineiston vierasperäisten sanojen käytöstä tarjoaa ilmauksen täsmällisyyden tavoittelu. Sattuvan, täsmällisen ilmaisimen valitseminen epämääräisen tai kiertoteitä ytimen tavoittavan asemesta on jo sinänsä tyylillistä käyttöä, vaikkei mukana voisikaan aina havaita olevan muita efektejä. Seuraavassa muutamia ilmeisimpiä tähän kuuluvia tapauksia: »— — — hänen [Makarinen] hauras, kärsimyksissä kirkastunut persoonallisuutensa on omistautunut yksinomaan toisia auttamaan, tukemaan, ohjaamaan oikealle tielle, josta hänellä on ilmestyksenomainen tieto. Hän on vain puolittain maanpäällinen olento, puolittain *astraalinen* ilmestys.» (G. 425.) — »Valtava, alati uusista

lähteistä paisuva joki miltei irroittautuu runoilijan mielikuvituksessa alku-peräisestä symbolisesta merkityksestään ja asemastaan täysin itsenäiseksi runoaiheeksi, jonka draamallista *crescendoa* seuratessa Muhammedin henkilöllisyys painuu helposti unohdukseen.» (N. G. 216.) — »Goethe valaa rohkeasti oman sielunsa sisällön ja oman *ethoksensa* henkilöihinsä.» (G. 44.) — »Kun ottaa huomioon, miten kaukana 'Ifigeneian' ja 'Tasson' *plastillinen* tyyli muoto on siitä *kyynillisestä* realismista, joka tässä katkelmassa puhuu Mefiston suun kautta, ei voi olla ihaillematta sitä herruutta, millä Goethe tällä elämänkaudellaan hallitsee samanaikaisesti eri tyylilajeja.» (G. 266.) — »Nämä varhaiset teatterielämykset tulevat Goethen runouden klassillisella kaudella *produktiivisiksi*.» (N. G. 42.) Sellaiset tapaukset, joissa on kysymys produktiivisesta runoilijasta tai runoilijan produktiivisesta kaudesta tms., eivät kuulu tähän. Suomalainen sanahan on ko. yhteyksissä aivan yhtä hyvä kuin vierasperäinenkin. — »*Universaalista* mielenkiinnostaan henkistä elämää kohtaan — — — Goethe kehittää — — — maailmankirjallisuuden käsitteen.» (G. 415.)

Taistelllessansa aikanaan vierasperäisten sanojen käytön puolesta Koskenniemi otti painavimmaksi aseeseen väitteen tiettyjen kunnollisten suomalaisten vastineiden puuttumisesta. Äsken esitetyistä tapauksista käy myös ilmi se helposti selitettävä asiointi, ettei kielessämme vieläkään ole — kuten ei koskaan tule olemaankaan — kaikille henkisen alan käsitteille kotoisia ilmaisimia eri merkitysvivahteisiin.

Tapaukset, joita ei voi sisällyttää varsinaisesti mihinkään edellä esitetyistä menettelytavoista, muodostavat »oikeutukseltaan» vaikeimmin selitettävissä olevan aineiston. Miksi V. A. Koskenniemi on valinnut usein vierasperäisen sanan, vaikka mikään ei näytä tekevän sitä tyyllillisesti suomalaista vastinetta paremmaksi? Mahdollisesti on kysymyksessä vaihtelun tavoittelu ja yleinen vierasperäisten sanojen suosiminen tietyn yleisävyyn aikaansaamiseksi. Huomioonottaen nykyaikaisen estetiikan teorit muodon ja sisällyksen yhteistoiminnasta ja yhteisvaikutuksesta on houkuttelevaa nähdä selityspäristä aiheen yleiseurooppalaisuudessa. Asian näin ollen pitäisi taas hyvin kotoisen aiheen saada aikaan päinvastaista. Sen toteamiseksi olen suorittanut vertailuja Koskenniemen Aleksis Kiven ja Goethen elämäkertojen välillä. Tulos on melko yllättävä. »Aleksis Kivi» teoksen vierasperäisten sanojen suhteelliseksi tiheydeksi sain 1: 35. »Nuoressa Goethessä» vastaava suhde on 1: 55, »Goethessä» 1: 45. Aiheen laatu ei ole siten voinut vaikuttaa sanojen lukumääräiseen viljelyyn. Eri asia on, ettei Aleksis Kiven elämäkerrassa tapaa esim. sellaisia »paikallisivärisanoja» kuin Goetheä käsittelevissä teoksissa.

Lauri Viljanen lausuu v. 1935 ilmestyneessä Koskenniemen elämäkerrassaan — käsitellessään v:n 1914 »puristista» kahakkaa — että Koskenniemen nuoruudentyyliissä vaikuttaa »ylenpalttinen kulttuurisanojen käyttö kieltämättä koskus liian keikailevan 'kaunosieluiselta', ja väittää, että runoilija on myöhemmin suomalaistanut tyyliinsä hyvin voimakkaasti.¹ Aikanaan vierasperäisten sanojensa vuoksi paljon kohua herättäneen »Runon kaupunkeja» teoksen vieraiden ja kotoisten sanojen suhteeksi olen saanut 1: 60. Ei voi näin ollen puhua mistään tyylin suomalaistumisesta. Mikäli kehitykseen halutaan viitata, sitä on tapahtunut nähdäkseni sanojen eri vivahdusarvojen hienostuneemmassa huomioonotossa.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista luoda vertailun vuoksi ylimalkaisen silmäys erinäisten muiden kirjallisuudentutkijain vierasperäisten sanojen lukumääräiseen käyttöön. Sanojen suhteeksi olen saanut seuraavia tuloksia: Rafael Koskimies, »Mestareita ja mestariteoksia», 1: 35 — L. Onerva, »Eino Leino I», 1: 45 — Anna-Maria Tallgren, »Pikapiirtoja nykyajan kirjailijoista», 1: 50 — T. Vaaskivi, »F. E. Sillanpää», 1: 55 — Juhani Siljo, »Teuvo Pakkala», 1: 55 — V. Tarkiainen, »Cervantes», 1: 70 — Lauri Viljanen, »Merkkivaloja», 1: 70 — Eino Leino, »Suomalaisia kirjailijoita», 1: 105 — Huugo Jalkanen, »Esseitä ja arvosteluja», 1: 105 — J. V. Lehtonen, »Runon kartanossa», 1: 225.

Tämän aineiston mukaan V. A. Koskenniemi kuuluu vierasperäisten sanojen käyttäjien kärkipäähän, muttei lopulta ole niinkään yksinäinen. Ja kuitenkin hänen vierasperäisten sanojen viljelynsä eroaa laadullisesti kaikkien äsken esitettyjen kirjoittajien vastaavasta käytöstä. Tämä »laadullisuus» ei koske niinkään sanoja sinänsä — eri sanojen suosimistakin tosin on havaittavissa — vaan enimmäkseen sanojen tyylillistä viljelyä.

Kullakin kirjoittajalla on vierasperäisten sanojen käytössäkin persoonallinen leimansa. Sen yksityiskohtainen tutkiminen kuhunkin nähden vaatisi omat tehtävänsä. Ylimalkaisena huomiona tahdon vain tähdentää Rafael Koskimiehen asiallisen selvää, tieteellisen täsmällistä sanontaa palvelevaa, L. Onervan prameilevan hyppelehtivää, Anna-Maria Tallgrenin edellistä jonkin verran tasaisempaa, mutta kuitenkin koristeellista, T. Vaaskiven »tieteellisyydellään» upeilevaa, Juhani Siljon ja V. Tarkiaisen hillityn asiallista, Lauri Viljasen »kultivoitunutta» sekä Huugo Jalkasen ja ennen kaikkea J. V. Lehtosen niukkaa, tilapäisen välttämättömyyden luonnehtimaa laatua vierasperäisten sanojen käytössä.

Kokonaisuutena V. A. Koskenniemen vierasperäisten sanojen käyttöä tarkastellessa saa voimakkaan vaikutelman ei suinkaan mistään keikai-

¹ Lauri Viljanen, »V. A. Koskenniemi», Porvoo 1935, ss. 142 — 143.

levasta turhamaisuudesta, vaan hienostuneesta kielen viljelystä, mikä ei määräydy niinkään aiheen kuin runoilijan persoonallisen yleisen suuntautumisen mukaan. Siinä on nähtävissä sitä samaa ylimyksellisyyttä, mikä ilmenee esim. runoilijan viehtymyksessä antiikkiseen kulttuurimuotoon ja tässä ennen kaikkea sen aristokraattiseen puoleen. Tämä ei ole suinkaan ristiriidassa Koskenniemen voimakkaiden kansallisten näkökohtien kanssa. Runoilija on vain porautunut eurooppalaisen sivistyksen ytimeen ja tajunnut niiden siteiden olemassaolon, jotka yhdistävät Euroopan eri kulttuurimaita toisiinsa. Tähän yhteyteen kuulumisen eräänlaisena ilmauksena on kaikesti pidettävä myös vierasperäisten sanojen käyttöä. Mutta samalla lukuisissa yksityistapauksissa on kysymyksessä erikoisten, mitä ilmeikkäimpien kielellisten tyylikeinojen hyväksikäyttö. Sekin on persoonallisuuden ilmenemistä, eräänlaista muodon jaloudesta huolehtivaa ylimyksellisyyttä. Mikä siinä lopultakin on tietoista pyrkimystä, mikä salaisista persoonallisuuden lähteistä esiin kumpuavaa muodon elämystä, on usein vaikea osoittaa. Joihinkin yksityiskohtiin nähden voisi tutustuminen käsikirjoituksiin mahdollisesti tehtyihin korjauksiin ehkä antaa joitakin viitteitä. Joka tapauksessa lienee tärkeintä todeta, että vierasperäisten sanojen käyttö muodostaa oman elimellisen osansa V. A. Koskenniemen kielellisessä tyyliin, minkä mestaruus oikeuttaa lukemaan Koskenniemen niiden valiorunoilijaimme joukkoon, joilla on mitä suurimmat ansiot kiellemme monipuolisessa jalostamisessa.

Pekka Mattila.